

Årets intradagar – två studiedagar om stöd och service till personer med intellektuell funktionsnedsättning – intressant och lärorikt

Forskare, tjänstemän och två ministrar, en nuvarande och en före detta, medverkade vid årets Intradagar i Stockholm i slutet av september. Jag hade förmånen att få vara med och ta del av många intressanta föreläsningar med nyttig information, idéer och synpunkter. De båda ministrarna var socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall och tidigare socialminister Bengt Westerberg, den minister som drev igenom LSS-lagstiftningen för 30 år sedan och som nu besviket konstaterar att lagen tillämpas alltmer restriktivt och att allt färre får de insatser som de har rätt till. Överhuvudtaget fanns det en hel del pessimistiska tongångar i presentationerna. FUB:s ordförande Anders Lago uttryckte sin frustration över att utvecklingen går åt fel håll mot en tydlig försämring. I tider av försämring är sammankomster av det här slaget som Intradagarna än viktigare, där personer som är engagerade i LSS-verksamhet, personal, enhetschefer, forskare, FUB:are, politiker kan mötas och få information, idéer och kunskaper.

Här följer några axplock av det som framfördes under de späckade dagarna. Mer finns att läsa i det specialnummer som tagits fram till årets Intradagar. Här är en länk till den publikationen.

<https://www.fub.se/wp-content/uploads/2024/09/specialnummer-av-intra-till-intradagarna-2024.pdf>

I det första föreläsningsspasset väcktes frågan om vilka möjligheter personer med IF har att leva som andra och inleddes av enhetschef Lars Rahm vid IVO, institutionen för vård och omsorg, och Yvonne Berneke, inspektör vid IVO. De berättade om den granskning som myndigheten har gjort av 90 gruppboende och som redovisades i en rapport för ett år sedan. Man fann brister i så många som 80 bostäder, av vilka 59 uppvisade så allvarliga brister att IVO begärde redovisning av kommunerna hur bristerna skulle åtgärdas. En anmärkning gällde begränsande åtgärder utan att annat prövats och att man i vissa fall tillämpade generella begränsningsåtgärder. Skyddsåtgärder får inte införas på grund av dålig bemanning. Lars Rahm konstaterade att det tyvärr finns väldigt mycket kvar att göra. Felen beror ofta på bristande ledning och styrning och det i sin tur på brister i kompetens både hos ledning och personal.

Forskaren Petra Björne lyfte bland annat fram vikten av kompetens och etik i LSS-verksamheten och betonade att chefen är oerhört viktig. Det är ett stort problem om inte chefen vet vad som pågår i verksamheten. Arbeta med hemmablindheten! Hon

definierade den s.k. brukaren som en person som har rätt att ställa krav. Veronica Lövgren, fil dr och docent i socialt arbete, påpekade att enbart frånvaron av lagbrott ger inte ett gott liv. Tillfälliga "guldkanter" räcker inte långt. Vad gäller den viktiga frågan om rätten till kommunikation kan konstateras att användandet av kommunikationshjälpmedel är klart högre i daglig verksamhet än i boenden.

Ett förslag från Petra Björne var att det borde vara lättare att anmäla till IVO. Involvera Inre ringen för att se över IVO:s hemsida.

Etik och juridik kring stödpersoner var rubriken på en presentation. Docent i juridik Therese Fridström Montoya och docent i medicinsk etik Linus Broström har tillsammans undersökt hur de rättsliga reglerna om ställföreträdare och andra stödpersoner ser ut idag. Enligt funktionsrättskonventionen ska den som själv inte kan fatta beslut få stöd för att göra det. Några sådana stödfunktioner finns inte idag, och reglerna för ställföreträdares behörighet är delvis otydliga och ogenomtänkta. En oklarhet gäller samtycke till vissa vårdåtgärder. Det är tveksamt om ställföreträdaren är behörig att besluta. I de fall som ställföreträdares behörighet att besluta är begränsad, finns en risk att personen med IF går miste om rättigheter i samhället som andra har. Det är viktigt att begränsa behörigheter bara om det finns starka skäl.

Så lite om *hälsovård*. Den engagerade distriktsläkaren Malin Nystrand från Västra Götalandsregionen berättade om hur hon arbetar med hälsokontroller i sin region. I västra Götaland finns ett regionalt dokument om rätten till årskontroll. Hon påpekade hur viktigt det är med årliga kontroller på vårdcentral. För barn med IF finns oftast vårdinsatser i form av barnmottagning, habilitering och övrig specialistvård, men problem uppstår inte sällan vid övergången till vuxenvärlden, då det inte finns motsvarande resurser. Ställ krav på sjukvården!

Inom SKR, Sveriges kommuner och regioner, finns Nationella kompetensrådet, ett nationellt nätverk som arbetar med kompetens och kompetensförsörjning inom funktionshinderområdet och i vilket ingår representanter från i princip alla län i landet. Katarina Mattsson och Michael Mårtensson redogjorde för de utmaningar och de behov som finns framöver inom LSS-verksamheten. En av de viktigaste frågorna nu är bristen på kompetens hos många som arbetar inom funktionshinderområdet. Idag arbetar cirka 90 000 personer inom det området, och inom en 10-årsperiod kommer ytterligare cirka 38 000 personer att behövas. Två av de vanligaste utbildningsalternativen för arbete inom LSS är stödassistent, en gymnasieutbildning, och stödpedagog som är en ettårig eftergymnasial utbildning. Ett intressant påpekande från föreläsarna var att stödpedagogerna bör kunna arbeta alla tider, inte endast vardagar under dagtid. De ska arbeta som en stödassistent men kunna ge mer stöd och inspiration till stödassistenterna, och eftersom verksamheten i gruppboendestäder och särskilda boenden omfattar alla veckans dagar bör den uppgiften därför inte vara begränsad till vardagar och dagtid.

Ministrarna

Socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall hade tappat rösten den här dagen, och efter några inledande ord med en hes ansträngd röst lämnade hon över till sin statssekreterare Minna Ljunggren. Hon berättade en del om den granskning som FN-kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning gjort och som redovisades i mars i år i Genève för representanter från regeringskansliet. Anders Lago deltog också vid den föredragningen. Sverige fick kritik på flera punkter, bland annat för att funktionsrättskonventionen inte implementerats i svensk lag.

Här är en länk till en sammanfattande rapport på svenska om granskningen

<https://www.regeringen.se/contentassets/c6e42825cbcc4985b771934a7b8248e4/crpd-kommittens-slutsatser-och-rekommendationer-2024-03-22-svensk-oversattning.pdf>

Minna Ljunggren redogjorde vidare för en del av de punkter som är på ministrarnas agenda, bland annat att IVO:s redskap bör utökas och förstärkas. Ett nationellt kompetenscentrum är vidare föreslaget i budgetpropositionen. Det ska knytas till Socialstyrelsen. Schablonersättningen för assistans räknas upp med tre procent. Skapa möjlighet att gå över från daglig verksamhet till lönearbete nämndes också. Stödet till funktionshinderorganisationerna utökas med 20 miljoner kronor under tre år.

Sista föreläsaren att inta podiet var Bengt Westerberg, som var socialminister för 30 år sedan och var den som tillsammans med sin företrädare på ministerposten, Bengt Lindqvist, var drivande för att ta fram LSS-lagstiftningen. Man kunde höra hans besvikelse på den negativa utvecklingen inom funktionsrättsområdet både på det han uttryckte i ord men också i hans ton. Han påpekade att LSS handlar om individer med rättigheter och inte om föremål för åtgärder. Anhöriga får fortfarande ta det tunga lasset med att samordna insatser vilket också medför konsekvenskostnader, indirekta kostnader för bristande insatser, när anhöriga måste ställa upp, indirekt en kostnad för samhället.

En personlig episod # bemötande

Ett par veckor före Intradagarna var socialtjänstministern på TV. Jag och min man visste inte vad hon hette, vilket vi sade till vår son som var hemma hos oss den kvällen. Han har en intellektuell funktionsnedsättning och inget verbalt språk utan använder teckenspråk och kommunikationsplatta och text ur tidningar och böcker för att förmedla sig. Han kan inte läsa i den gängse betydelsen av ordet, men han läser ordbilder. Vid det här tillfället hämtade han sin faktakalender 2024 med all världens fakta. Den studerar han ofta helt på egen hand. Nu visade han oss ministerlistan i kalendern och pekade på namnet Camilla Waltersson Grönvall. Jaha, det är så hon heter! Sonen lärde oss, mig och min man, återigen något nytt. När jag såg att ministern skulle medverka på Intradagarna, sade jag till sonen att jag skulle försöka ta en bild på henne vilket han sedan påminde mig om ett antal gånger. Sagt och gjort. Många ville prata med henne efter hennes

föredragningspunkt, men jag lyckades få hennes uppmärksamhet och berättade om min son och om episoden ett par veckor tidigare med hennes namn. Jodå, jag fick min bild men efter att den var tagen, bad hon en av sina medarbetare att ta min telefon och filma henne, när hon framförde en personlig hälsning till min son som jag sedan kunde skicka till honom. Inte bara jag blev positivt berörd av hennes gest förstår jag utan även andra som stod i närheten.

Sist men inte minst måste jag nämna det härliga framträdandet av några ungdomar från **Funkisfestivalen**. Det var sång och glitter, fart och fläkt. Vilken energi och glädje de duktiga artisterna spred i konferenslokalen!

Siv Bergström Stanzel